

POPULUS TREMULA.

Ik wil beproeven in dit tijdschrift eenige aanteekeningen, die ik in een zeer lang tijdsverloop maakte, uit te werken, om voor boom en bosch belangstelling te wekken. Opkomende vragen daaromtrent wil ik gaarne beantwoorden.

De espenboom, naar het schijnt een uitstervende houtsoort in Europa, leverde in Zweden het eerste hout voor de veiligheidslucifers (säkerhets tändstickor) en de bewoners der lage landen langs den Rijnstroom 20 eeuwen geleden, waren in staat dikke espenstammen uit te hollen tot roeibootten uit één stuk en daarmee de mondingen van den Rijn te bereiken, waarvan Romeinsche geschiedschrijvers ons vertellen.

Hoe ik weet dat deze boomstammen *Populus tremula* en geen andere houtsoort geweest zijn? In de eerste plaats omdat espenhout de zachtste en gemakkelijkst te bewerken houtsoort is en deze bootten nog maar kortgeleden op dezelfde wijze vervaardigd werden in het midden van Europeesch Rusland.

Ongeveer 36 jaar geleden zag ik in een bosch gelegen tusschen Smolensk en Moscou waar vele dikke espen voorkomen, boerenarbeiders bezig om uit espen van een meter dikte dergelijke bootten door uithollen te vervaardigen. Zoodra deze arbeid zoover gevorderd is, dat de wand een dikte van ± 25 mm verkregen heeft, wordt de boot boven een vuur verhit, d.w.z. omgekeerd boven het vuur gehouden en door lappen in water gedrenkt voor verbranden behoed. De bedoeling hiermee is de wijdte der boot te vergrooten door spalken telkens iets langer, in het midden der boot aan te brengen.

Iepenhout laat zich door verhitting ook gemakkelijk buigen, maar deze houtsoort is te hard en kost te veel arbeid bij de bewerking.

Zoodra men de breedte der boot voldoende acht, wordt het vuur geblust en de boot weer omgekeerd, er worden dan als versterking kromhouten ingebracht waarna de spalken verdwijnen en roeibanken in de plaats komen.

In Finland heb ik door de boeren bootten van espenplanken zien maken, omdat zoo hoog in 't noorden de espenstammen te dun blijven om uit te hollen.

Zoo min in Finland als in midden Rusland werd in vroeger dagen ijzer of spijkers aan deze bootten verwerkt, alles werd vastgehouden door houten pinnen, meestal van juniperishout.

Waar het noodig bleek hier of daar een steviger grondstof voor samenvoeging te gebruiken, nam men gespleten koehoorn.

Toen ik dit alles gezien had, werd het mij duidelijk dat de Romeinsche legeraanvoerders deze zelfde arbeid voor tweeduizend jaar door de bewoners der lage landen aan den Rijn hadden zien verrichten.

Wat is er nu in West-Europa overgebleven van den eertijds majestueuzen groei der espen, zooals ik dezen zag in de bosschen in midden Rusland?

Iedere boer op onze zandgronden veracht klaterpeppels zooals hij *Populus tremula* noemt, want voor brandhout is de waarde gering en de worteluitstoeling is lastig.

In Noord-Europa waar vroeger veel meer bruikbare espenstammen voorkwamen dan thans, bestaat hetzelfde bezwaar tegen deze houtsoort als in ons land, n.l. dat 80 % der geveldde stammen aan het worteleinde rot is. Bij navraag vertelde men mij, dat espen slechts door worteluitstoeling voorttellen en natuurzaaiing in het bosch hoogst zelden voorkomt.

De moeilijkheid bij zaaien ligt in de geringe kiemkracht. Reeds 14 dagen na het zaadstrooien gaat de kiemkracht voorbij, als dit zaad niet in den gewenschten humusgrond en omstandigheden terecht komt om het doorgroeien mogelijk te maken. Daarbij komt, dat de esp volgens mijn zegsman tweehuizig is en mannelijke en vrouwelijke exemplaren niet steeds samengrocien. Deze bijzonderheden werden mij in Zweden meegedeeld, maar zijn misschien voor verbetering vatbaar.

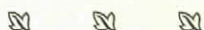
In de laatste jaren is de vraag naar espenhout voor de lucifersindustrie en voor cellulose sterk

toegenomen en hebben zowel berken als espenstammen hooger waarde verkregen dan naaldhout.

Wanneer het gelukt om door zaaïng een verjongd espengeslacht te verkrijgen, kan de ondergang van deze houtsoort in Europa misschien voorkomen worden.

Broekgronden en waterhoudend zand zijn de groeiplaatsen voor den espenboom.

B. STOFFEL.

VAN GROEI EN BLOEI EN JAARGETIJD.

Nu eens even een terugblik en wel naar het voorjaar van 1941, het koudste, droogste, traagste, dat ik ooit heb beleefd. We moeten zien, hiervan het een en ander te onthouden en te vergelijken met voorheen en toekomstig. Ziehier de positie van eenige planten op den morgen van den „eersten lentedag” 18 Mei 1941:

Look zonder Look begint te bloeien; sommige nog geen enkele bloem open, andere 2 of 3, enkele meer, tot 8 toe. *Oranjetipulinder* vliegt sinds 15 Mei. *Fluitekruid*, verreweg de meeste nog niet geheel opgeschoten, heel enkele beginnen te bloeien met het bekende enkelvoudig scherm of 2 en 3 stralig samengesteld scherm. *Gevlekte Aaronskelk*: allemaal flink ontwikkelde bloeipieken, enkele al open. *Rood Zwenkgras*: mooie kleurige pluimen, maar nog geen open bloemen. *Paardebloem*: op beschutte plekken rijpe vruchten. *Bolboterbloem*: sinds een week in bloei. *Hondsroos en Eglantier*: flink uitlopend, nieuwe loten tot 2 dm lang, maar nog niet in de knopstreek. *Duinroos*: minder fleurig dan de vorige, ook in het geheel nog geen knoppen zichtbaar. *Geldersche Roos*: geheel groen, bladeren nog klein, bloemtuilen zichtbaar maar nog groen. *Kardinaalsmuts* en *Meidoorn*: nabij volle bladontplooïng, bloemknoppen zichtbaar, maar nog lang niet aan bloei toe. *Lijsterbes*: over het algemeen iets verder dan de vorige, de voorlijkste individu's al dicht aan bloei. *Primula acaulis* en *P. officinalis* nog mooi in bloei. *P. elatior* door koude en droogte met verschrompelde bloemen. *Keverorchis* vertoont bloeistengels maar nog heelemaal op den bodem van het tonnetje. *Berken* in vollen bloei, de vierjarige alleen ♀, een achtjarige in zijn bovenste derde deel ook geen ♂♂. *Groot Hoefblad* volledig uitgebloeid, vertoont mooie vruchtbolletjes. *Mannetjesvaren* langzaam ontrollend. *Pinksterbloem* sinds 10 dagen mooi in bloei. *Rondbladig Wintergroen*, nieuw ontloken rozetten, 5 bloeistengels van den voorbloei opgeschoten, maar onderste bloem nog lang niet open. *Adelaarsvaren* opkomend en ontrollend, in het beschuttend bosch reeds eenige veeren vlak. *Esp*: nog ontplooiend gebladerte, klein, bruin, ijl. *Harlekijnorchis*: bloeitop nog laag bij den grond, geen enkele bloem open. *Breedbladig Handekenskruid*: evenzoo. *Duindoorn* bloeit nog, een enkele vertoont nog in het geheel geen blad. *Waterwilg*, *Bittere Wilg*, *Grauwe Wilg* uitgebloeid en flink in blad, *Kruipwilg* in vollen bloei. *Bezembrem* op gunstige plaats begin van bloei. *Beuken* heel ongelijk, er zijn er die pas de knoppen gaan strekken, andere ontluikend, de bladeren nog geplooid, enkele met reeds uitgespreide bladeren. Dit geldt zowel voor oude als voor jonge boomen. *Veelbloemig Salomonszegel*: nog enkele gesloten pieken, maar ook volledig opgeschoten spruiten met hangende bloemtrossen, nog geen enkele bloem open. *Gewone Salomonszegel* evenzoo. *Lelietje van Dalen*: bloemen nog niet open, veel trossen met beschadigde toppen. *Berberis* vol in blad, veel bloemtrossen, knoppen nog ver van open. *Schermdragende Vogelmelk*: veel bloeitoppen maar nog laag in den grond, bij enkele vergelen de bladeren reeds (nakende mannetjes) bij andere nog lang niet. *Brandnetel*: op de gunstigste plek driekwart meter hoog, elders veel lager tot 2 dm. Hierdoor vertraging in het nestelen van onze nachtegalen.

Achttien en negentien Mei brachten zachte regen en warmte en zonneschijn. Daardoor plotselinge verandering. De Sleedoorn werd in drie dagen van wit tot groen, *Look zonder Look* maakte in het bosch een wit dek, de Orchissoorten kwamen omhoog en gingen bloeien, *Krentenboom* bloeide haastig af.

Doch 20 en 21 Mei was het weer mis.